

Jacques van Doorn

Jacques van Doorn is de oprichter van de faculteit sociale wetenschappen.
Een kwart eeuw bleef hij betrokken en zag dat zijn
Rotterdamse formule in grote lijn gehandhaafd bleef. Toch zijn er te veel concessies gedaan.

JACQUES VAN DOORN

Eigenlijk wilde Jacques van Doorn historicus worden, maar met zijn HBS diploma kon hij niet worden toegelaten tot de studie geschiedenis. Het werd sociale geografie in Amsterdam. Van Doorn meldde zich in 1945 met een grote stapel papier onder de arm: werkstukken die hij tijdens de oorlog in Maastricht had gemaakt, onder meer over de geschiedenis van de 'Wirtschaftsgeist' onder Maastrichtenaars. Van Doorn: 'Daar waren ze blij mee. Na de oorlog kreeg de universiteit natuurlijk heel veel aanmeldingen te verwerken. Ze wilden zo veel mogelijk studenten laten doorstromen. Ik mocht de propedeuse overslaan. Ze dachten: 'het zal wel goed zijn'. Mijn kandidaats haalde ik in acht maanden.'

Van Doorn is een solist. Hij werkt het liefst alleen. Dat begon al tijdens zijn studie. In oktober 1946 vertrok hij naar Indië om daar zijn dienstplicht te vervullen, die hem drieënhalfjaar uit zijn studie haalde. Hij kreeg een rustige baan en bracht de meeste tijd door met studeren. 'Ik hield mij vooral met sociologie bezig. Geheel op eigen houtje. Dat kan in dit vak. Het is toch een kwestie van lezen en componeren, dan kom je er wel. Ik ben eigenlijk autodidact.' Na zijn terugkeer in Amsterdam liep hij ook nauwelijks college. 'Na de oorlog hadden we niet echt behoefte om als jonge broekies een uitbundig studentenleven

te leiden. Ik wilde opschieten en wegwezen.'

Sociologie betekent voor Van Doorn een manier van denken. Het biedt hem een invalshoek om historische en maatschappelijke fenomenen te bestuderen en structuren bloot te leggen. Sociologie is een middel en geen doel op zich. In de loop van de jaren vijftig kreeg Van Doorn steeds meer kritiek op de bestaande opleidingen sociologie en met name het freischwebende karakter ervan. 'Ik vond dat sociologie een maatschappelijk nut moest hebben. De opleiding moest uiteraard wetenschappelijk verantwoord zijn en in de beginfase een brede, academische basis bieden. Maar tegelijkertijd moesten studenten worden gedwongen zich te concentreren op concrete maatschappelijke vraagstukken en worden voorbereid op het werken in bepaalde maatschappelijke sectoren. Dat is de enige manier om ze te weerhouden van allerlei niet ter zake doende algemene beschouwingen.'

Zijn uitgangspunt dat je met sociologie iets nuttigs moest doen viel goed aan de NEH, waar Van Doorn in 1960 tot hoogleraar sociologie werd benoemd. Datzelfde jaar werd het wettelijk mogelijk om aan de hogeschool een sociale faculteit op te richten. Van Doorn werd voorzitter van de voorbereidingscommissie. Zijn eerste jaren in Rotterdam bevielen hem

uitstekend. ‘Er was toen nog een kleine club hoogleraren. Een gemoeidelijk gezelschapje van economen, juristen, filosofen, met wie je in principe niet veel te maken had maar wel af en toe een goed gesprek mee kon hebben. Met Tinbergen bijvoorbeeld, of met Sanders en Lambers.’ De voorbereidingen op de sociale faculteit verliepen dan ook voorspoedig. ‘Het werd op zijn Rotterdams aangepakt, dus om de paar weken bij elkaar komen, na een half jaar beslissen en dan beginnen.’

De plannen van Van Doorn raakten bekend als de Rotterdamse formule. Hij ontwierp een vijfjarige opleiding sociologie met een opvallend programmatisch karakter. In de onderbouw werd studenten een brede wetenschappelijke basis geboden en stonden de theoretische beginselen van de sociologie centraal. In de bovenbouw lag de nadruk op de praktijk en konden studenten een van de varianten kiezen die

‘THEORETICI EN PRAKTIJKMENSEN HOREN ELKAAR TE ONTMOETEN’

hen voorbereidden op hun latere werkzaamheden. Van Doorn was zich ervan bewust dat het model hoge eisen stelde aan de medewerkers die het ten uitvoer moesten brengen. ‘Je had theoretici en praktijkmensen nodig. Die twee moesten elkaar ontmoeten. Zelf was ik sterk academisch geïnteresseerd, dus ik zocht altijd heel bewust contact met meer praktijkgerichte mensen. Jan Bouter was zo iemand. Hij had economie gestudeerd en bij Berenschot gewerkt als organisatieadviseur. Hij verzorgde de doctoraalvariant bedrijfssociologie en begreep naar mijn idee precies wat de bedoeling van de formule was en hoe deze moest worden uitgewerkt. Hij had een intuïtief gevoel hoe een sociaal-wetenschapper in het bedrijfsleven kon functioneren. Soms ging hij daarin wat ver. Dan verkondigde hij in zijn eerste college doodleuk dat alles wat de studenten tot dan toe hadden geleerd flauwekul was en gewoon kon-

den vergeten. Dat was natuurlijk niet bepaald bevorderlijk voor de verhouding met de collega’s in de onderbouw.’

De opzet vereiste dus twee soorten intellectuele instellingen en interesses. In de loop van de jaren zestig kwamen de theoretisch en praktisch georiënteerde docenten steeds vaker tegenover elkaar te staan en werd van beide kanten tegen de formule geopponeerd. Het was een wankel evenwicht. Van Doorn: ‘Ik heb mijn formule altijd verdedigd, maar het is heel moeilijk om een bepaalde aanpak vol te houden. Een universiteit heeft geen discipline, geen top die bepaalt hoe het moet. Als je iemand binnenhaalt gaat die toch zijn eigen gang. Het was natuurlijk ook de periode waarin zwaar getild werd aan democratisering. Dus als de meerderheid veranderingen wilde doorvoeren, had ik me daaraan te houden.’

Het ligt ook niet in het karakter van Van Doorn om zijn ideeën kost wat kost door te drukken. Hij is niet de rasbestuurder die continu lobbyt om zijn doelen te bereiken. ‘De formule was een persoonlijk idee en ik moest maar zien hoe daar verder mee werd omgegaan. Ik wilde me er niet voor doodvechten. Ik ben geen manager. Nooit geweest. Ik ben meer iemand die voortdurend met allerlei verschillende dingen bezig is.’ Als hij het ergens niet mee eens was, wilde hij zich wel eens een paar dagen flink kwaad maken. Maar meestal keerde hij weer snel huiswaarts om er in zijn werkkamer zijn geliefde onderzoekswerk te doen. Ooit werd over Van Doorn geschreven dat hij niet ‘singleminded’ genoeg was om een Rotterdamse school te creëren. ‘Dat klopt denk ik wel. Niet dat ik het helemaal uit handen liet vallen, maar ik verloor inderdaad snel mijn interesse weer.’

In de jaren zeventig werd Van Doorn steeds vaker

geconfronteerd met de roep om pluriformiteit. Het zou gevaarlijk zijn studenten op te leiden volgens één bepaalde school. Er moesten meer keuzemogelijkheden komen. Van Doorn: ‘Pluriformiteit, dat was het nieuwe gebod. Er was geen superieure of inferieure school. Alles wat je kon kiezen werd acceptabel geacht. Het was een voorbode van het postmodernisme. Er bestaat niet zoiets als waar of niet waar, alles is verdedigbaar. Het werd voor docenten onmogelijk om scripties te bekritisieren, want de mening van de studenten diende je te respecteren. Ook dat projectonderwijs kwam hieruit voort. Het bezorgde de sociologie een slechte naam. Sterker nog, de sociologie is hier deels aan kapot gegaan.’ Vanuit deze discussie kwamen ook de initiatieven voort om de studie te verbreden en de faculteit uit te breiden met nieuwe studierichtingen. Eerst met politicologie en later met bestuurskunde. Van Doorn zag het met lede ogen aan. Zijn oorspronkelijke opzet werd er compleet mee uit evenwicht gebracht. ‘De komst van bestuurskunde voelde als een nederlaag. Ik had toch altijd aan de Rotterdamse formule vastgehouden, in die zin dat het een wetenschappelijke opleiding moest zijn waarbinnen je zo veel mocht specialiseren als je maar wilde. Met bestuurskunde werd dat uitgangspunt voorgoed overboord gegooid. Dat was een praktische opleiding, hier en daar aangevuld met wat theorie. Leuk vak hoor, maar het hoort niet thuis op een universiteit.’ De meerderheid aan de faculteit dacht er anders over en in 1984 ging bestuurskunde van start. Teleurgesteld trok Van Doorn zich terug en hield zich nauwelijks nog bezig met bestuurlijke taken. Eind 1987 ging hij met vervroegd emeritaat. ‘Voor mij was de aardigheid er af.’